

ULUSLARARASI STANDART SÜRELİ

YAYIN NUMARASI : ISSN

Bülent YILMAZ (*)

GİRİŞ

Günümüzde sonuçları hemen her alanı etkileyen teknolojik gelişmelerin, kütüphanecilik alanında da yeni hizmet ve uygulamalarla, bunlara ilişkin kavramları ortaya çıkardığı görülmektedir. Teknolojik gelişmelerin kütüphanecilik alanındaki en önemli etkisi, bilgi alanında, ülke ve ülkelerarası ölçekte "işbirliği"ni zorunlu kılması ve bu işbirliğinin gerçekleşmesinde gereksinim duyulan yeni yöntemlerle, uygulamaları gündeme getirmesidir.

Diğer alanlarda olduğu gibi, kütüphanecilik alanında da otomasyona dayalı gelişmeler, bilgiyi üretme-ona ulaşma sürecinde ulusal ve uluslararası bilgi sistemleri ile sistemlerin işlemesinde "olmazsa olmaz" niteliğe sahip "standartlar" yaratmıştır. Standartları belirlenmemiş/oluşturulamamış hiç bir bilgi sisteminin işlemeyeceği kabul edilmesi gereken bir gerçektir.

Sayıları 2000 yılında 1.500.000'e ulaşacağı öngörülen (Osborn 1983: 25) süreli yayımlar, üretilen en son bilgiyi, en güncel olarak sunan kaynaklardır. Sayısı hızla artan ve artık, elektronik ortam-

(*) Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Kütüphanecilik Bölümü Araştırma Görevlisi.

larda da üretilen bu yayınlara "uluslararası erişilebilirliği" sağlamak amacıyla bir takım sistemler ve bu sistemlerin gereksinim duyduğu bazı standartlar geliştirilmiştir. "Uluslararası Standart Süreli Yayın Numarası" olarak bilinen ISSN (International Standard Serial Number) bu standartların yayın olarak kullanılabileceklerinden birisidir.

Bu çalışmada, ISSN, parçası olduğu sistem çerçevesinde incelenmeye ve Türkiye'deki durumu değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Süreli Yayınlar (Tanımı)

Literatürde, süreli yayına yönelik pek çok tanım yer almaktadır. Genellikle, özelliklerin bir bölümünü içeren bu tanımlardan kapsayıcı olan bir tanıma şöyledir: Süreli yayın, "basılı biçimde olsun veya olmasın, genellikle sayısal veya kronolojik belirteçleri bulunan, zincirleme parçalar halinde çıkarılan ve önceden belirlenmemiş bir zamana kadar sürdürülmesi amaçlanan yayın türüdür." (TSE 1977: 1) Bu tanıma da dayanarak, süreli yayını; belirli bir ad altında, birbirini izleyen sayılar ya da bölümler halinde, bildirilen ya da düzenli aralarla ve kuramsal olarak belli olmayan bir zamana kadar yayımlanacağı varsayılan yayındır, biçiminde ifade edebiliriz.

ISSN (Tanımı)

ISSN, her bir süreli yayın başlığını tanımlamak ve diğerlerinden ayırmak amacıyla kullanılan ; denetim numarası dahil 8 rakamdan oluşan standart bir kod ve sayısal sistemdir. Diğer bir deyişle ISSN "her bir süreli yayın için geçerli olacak bir birim kimlikleme kodudur." (Pulsifer 1977 : 689)

ISSN (Tarihsel Gelişimi)

ISSN'in tarihsel gelişimini 1970'li yılların başlarına götürmek olanaklıdır. Kütüphanecilik alanında özellikle otomasyona dayalı

gelişmelerin hızlanması ve bibliyografik denetim zorunluluğunun ortaya çıkması, bu alanda çeşitli standartların oluşturulmasına neden olmuştur. Bu standartların birisi de ISSN'dir.

"1970 yılının sonunda bir ulusal Amerikan Standardı olarak belirlenen standart süreli yayın numarası (SSN), 1971 Mayıs'ında ISO'nun 46 nolu teknik komitesi tarafından ISSN temeli olarak onaylanmıştır." (Pulsifer 1977 : 689) 1975 yılında ise ISO bu standardı uluslararası standart olarak onaylamış ve ISO /3297 (1975) sayısıyla yayınlamıştır. (TSE 2704)

Kuşkusuz, ISSN'in ortaya çıkmasında en önemli etken, 1970'li yılların başında, UNISIST programının bir parçası olarak Uluslararası Süreli Yayınlar Veri Sistemi, ISDS'in (Int. Serials Data System) kurulması gelmektedir." (Guinchat 1990:268) Bu sistemin hedefleri arasında "her bir süreli yayın kimliğini kesin olarak belirleyebilmek için uluslararası standart kodları (ISSN) geliştirmek ve kullanımını teşvik etmek" (Guinchat 1990:268) de vardır. ISSN'in, özellikle yaygınlaşmasında ISDS'in hedefleri etkili olmuştur.

ISSN'in Yapısı

ISSN'in yapısı, benzer nitelikteki ISBN'dan görece daha basittir. "Bir ISSN sekiz haneli sayıdan oluşmalı ve bu sayı 0'dan 9'a kadar olan rakamlarla gösterilmelidir. ISSN, başka amaçlar için geliştirilmiş bulunan diğer kodlarla birlikte de kullanılabilirliğinden (ISBN.. gibi), bu kodların birbirleriyle karıştırılmasını önlemek için ISSN sayısının başında daima ISSN harfleri yer almalı; daha sonra sekiz rakamdan oluşan sayı, birbirlerinden (-) tire işareti ile ayrılan dört rakamlı iki grup halinde yazılmalıdır. (Ör: ISSN 1234 - 5678) ISSN sayısının son hanesi kontrol rakamıdır... 8 ile 2 arasında ağırlıklar kullanılarak ve 11 birim sayısı esas alınmak suretiyle hesaplanır. Kontrol hanesinde bazen rakam yerine (X) bulunur." (TSE 2704:1-2) ISO'nun 1975 yılına ait 3297 numaralı ISSN standardı 1977 yılında 2704 nolu standart olarak Türkçe'ye çevrilmiştir. Halen ISSN konusunda tek standart olarak kabul edilmek-

tedir. Sözü edilen bu standartta göre: "ISSN, süreger yayının her sayısında her zaman aynı yere basılmalıdır. Bu yer, ön dış kapak, arka dış kapak, iç kapak ve iç kapağın arka yüzü olmalıdır. ISSN, mümkün olduğu ölçüde, ön dış kapağın sağ üst köşesinde yer almalıdır." (TSE 2704 : 2)

ISSN'in yapısına ilişkin önemli bir nokta da; ISSN'in sayısal bir sistem olduğu ve yayının içeriği ile kaynağı hakkında hiç bir bilgi içermediğidir. (ISDS 1987:3) Bu nokta, ilgili standart'ta "ISSN herhangi bir süreger yayının kimliğini tanımlamaktan başka anlam taşımamalı; yani adını simgelediği süreger yayının özelliklerini yansıtmaya çabasında olmamalıdır." (TSE 2704 : 2) biçiminde ifade edilmektedir. "Yine bu standartların (ISBD ve ISBN) kataloglama kuralı ya da kodlarının yerine kullanılabilmesi düşünülmemelidir. Bu standartların amacı, kataloglama kodundan farklıdır." (Fransa 1975:336)

Aynı standartta (TSE 2704) ISSN ile ilgili şu noktalar vurgulanmaktadır:

- Bir süreger yayın için sadece bir tek ISSN verilmelidir.
- Bir süreger yayın başka bir süreger yayın içinde yer aldığı takdirde, her iki yayına da ISSN ayrı ayrı verilmelidir.
- Başlık değiştiğinde yeni ISSN verilmelidir.
- Bir kez kullanılan ve herhangi bir nedenle iptal edilen ISSN hiç bir zaman tekrar kullanılmaz.

Ayrıca süreger yayınlara ISSN verilmesi hiçbir ücrete tabi olmamalıdır.

Crawford'a göre (1986) ISSN'in de içinde yer aldığı standart numaraların temel karakteristikleri şunlardır: Birörneklilik, genişleyebilirlik, kısalık, tek biçimlilik, yalnlık (sadelik), çok amaçlı kullanılabilirlik, sağlamlık, anlamlılık.

ISSN'in yaygınlaşması, bir anlamda, yukarıdaki özelliklere sahip olmasından kaynaklanmaktadır. ISSN'e yönelik bazı eleştirilere sonraki bölümde değinilecektir.

